

*К. В. Кудлата,
магістрант кафедри державного управління і менеджменту,
Національна академія державного управління при Президенті України*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

*K. Kudlata,
master student, Department of public administration and management
National Academy of public administration the President of Ukraine*

**METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE CLASSIFICATION AND THE ESSENCE
OF THE MECHANISMS OF STATE ADMINISTRATION PHYSICAL CULTURE
AND SPORTS AT THE REGIONAL LEVEL**

У статті розглянуто теоретичні засади класифікації механізмів державного управління, основні теоретичні підходи до визначення їх змісту та сутності. Визначено зміст поняття "механізми державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні". Запропоновано класифікаційну схему механізмів державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні.

The article considers the theoretical foundations of the classification of mechanisms of state management, the main theoretical approaches to the definition of their content and essence. Defined the concept of "mechanisms of state administration physical culture and sports at the regional level". Proposed classification scheme of mechanisms of state administration physical culture and sports at the regional level.

*Ключові слова: фізична культура, спорт, державне управління, регіон, механізм.
Key words: physical culture, sport, public administration, region, mechanism.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ В ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Предметна діяльність системи державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні неможлива без реалізації усього спектра механізмів державного управління. Механізми державного управління є однією із найважливіших складових системи державного управління, і від ефективності застосування яких, залежить рівень успішності реалізації державної регіональної політики розвитку фізичної культури та спорту. Беззаперечно актуальність досліджень змістового наповнення поняття механізму державного управління, онтологічного розвитку сутності механізмів, їх архітекtonіки та класифікації в залежності від практичної сфери застосування підтверджується величезною кількістю наукових праць вчених у галузі державного управління, права, економіки тощо.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗГЛЯД ТА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Поняття "механізм", як наукова категорія була запозичена із царини технічних наук, і сутнісний зміст якої розумівся як процес, і як система спрямована на вирішення певних завдань. З грецької "mechane" перекладається в розумінні таких понять, як "зброя", "машина",

що власне призводить до тлумачення поняття "механізм" як пристрою, який є сукупністю окремих деталей, що складаються в певну систему, які працюють у чіткому порядку та узгодженості між собою, і спрямовані на вирішення певного завдання. Розуміння "механізму", як системи виникло внаслідок застосування системного підходу до його визначення, що дозволило виявити нову якість цього поняття, а саме досягнути, що єдність окремих складових системи різних за своїм призначенням в сукупності утворюють нову якість, яка підвищує функціональність системи, що дозволяє вирішувати більш складні завдання. Процесуальний аспект поняття "механізм" полягає в площині розуміння зміни станів, процесів які відбуваються в самій системі, та які проходить власне сама система [7]. В цьому контексті Л. Юзьков [10] виділяє два підходи до визначення поняття "механізм" з точки зору науки державного управління, а саме: структурно-організаційного та структурно-функціонального. Перший підхід структурно-організаційний характеризує механізми, як сукупність певних складових елементів, що створюють організаційну основу певних явищ, процесів, а механізм держави визначається як сукупність установ, через які здійснюється державне управління суспільством. Другий підхід, структурно-функціональний характеризує механізми відповідно до того, яку функцію виконує певний державно-правовий інститут, і яка виявляється у реально-

му його функціонуванні, яке здійснюється в процесуальній формі. Розуміння поняття "механізм" дозволило концептуально розглянути поняття "механізм держави" та "механізм державного управління". Ґрунтовно та узагальнено поняття "механізм держави" визначено в енциклопедії державного управління [6], де під механізмом держави розуміється система державних організацій, що складається з державних органів, державних підприємств і державних установ, які здійснюють завдання держави і реалізують її функції. Механізм держави характеризується єдністю організаційних, нормативно-регулятивних, матеріально-технічних, бюджетно-фінансових, ідеологічних та соціально-культурних способів та засобів матеріалізації публічної влади, надає останній демократичного і правового характеру, соціально орієнтованої визначеності та предметності.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що питання змістового наповнення поняття "механізм державного управління" ґрунтовно досліджено, і на теперішній час нараховується близько тридцяти широковживаних його визначень [9]. У наших праці ми будемо притримуватися визначення, яке наведене в енциклопедії державного управління [6] і у якому під "механізмами державного управління" розуміються способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління.

ВИОКРЕМЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Однак, як свідчить проведений аналіз наукових праць, в Україні майже відсутні праці присвячені висвітленню змістової сутності, архітектоніки, класифікації механізмів державного управління сферою фізичної культури та спорту на регіональному рівні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Обґрунтувати та визначити зміст поняття "механізми державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні". Розробити та визначити зміст та класифікаційну схему механізмів державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Зважаючи на завдання нашого дослідження, коротко зупинимось на вихідних дефініціях понятійного апарату. З точки зору галузевого управління зміст поняття "механізми державного управління" досліджено у працях І. Гасюка [2, 3], у яких автором під поняттям "механізм державного управління розвитком фізичної культури і спорту" розуміється сукупність принципів, функцій і методів, засобів, важелів впливу, який має забезпечити найбільш раціональний спосіб організації управління справами фізичної культури та спорту з метою ефективного реалізації цілей управління галуззю. В даному контексті під "раціональним способом організації управління" необхідно розуміти не тільки структурно-організаційну впорядкованість суб'єкта управління, а й процесуальну узгодженість, наступність, зв'язність тощо управлінських впливів на об'єкт управління.

Проведений аналіз теоретико-методологічних праць з розробки змісту досліджуваних понять дозволяє сформулювати власне розуміння понять "механізми управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні" та "механізм державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні". Таким чином, "механізм управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні" — це су-

купність методів, засобів, важелів впливу на галузь фізичної культури та спорту з боку державних та недержавних інституцій, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури та спорту для задоволення потреб регіону та певної територіальної громади. Вищеозначене поняття є ширшим за понятійним обсягом ніж поняття "механізми державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні" адже охоплює ще й недержавні механізми управління фізичною культурою і спортом, які реалізуються низкою добровільних спортивних товариств, клубами, федераціями за видами спорту, окремими громадянами тощо.

Поняття "механізми державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні" ми визначаємо ґрунтуючись на вихідній дефініції наведеній у працях І. Гасюка [2], під яким розуміємо системну діяльність регіональних органів державної влади в розвитку фізичної культури та спорту в регіоні шляхом застосування сукупності методів, засобів, важелів впливу із дотриманням наріжних принципів управлінської діяльності у відповідності до функцій та владних повноважень. Виходячи із вище наведеного тлумачення, суб'єктом державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні виступають в першу чергу галузеві органи державної виконавчої влади регіону, відділи місцевих органів самоуправління, обласні, районні та районні у містах ради, інші галузеві органи державної виконавчої влади дотичні до галузі фізичної культури та спорту. Об'єктом державного управління виступає галузь фізичної культури і спорту обмежена відповідною територіально-адміністративною одиницею, і як регіональна соціально-економічна система складається із таких підсистем: фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і спортивна робота в навчальних закладах; спорт для усіх верств населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку громадян та оздоровча робота серед інвалідів; олімпійський, паралімпійський, дефлімпійський спорт, спорт вищих досягнень; фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері [2]. Суб'єктний вплив здійснюється через механізми на стан матеріально-технічного, інформаційного, кадрового, медичного, наукового, правового, організаційного забезпечення діяльності галузі в регіоні, і які також мають забезпечити необхідні умови розвитку добровільного спортивно-масового руху в регіоні.

Методологічною базою визначення змісту підходів до класифікації механізмів державного управління виступають змістоутворюючі ознаки самого поняття "механізм" [9]. Такими ознаками, які покладені в класифікаційні схеми виступають: механізм є продуктом організованої діяльності; має мету; має функції; містить послідовність дій, певний вид руху; має вектор впливу або галузеву визначеність; має суб'єкт; має об'єкт; визначає правила взаємодії, взаємозв'язки, усталеність процесу, спрямований на автоматизм; архітектоніка носить структурно-функціональний характер; має ознаки відкритої або закритої системи.

Аналіз наукових праць дозволив сформулювати власну класифікаційну схему механізмів державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні: за впливом на об'єкт управління — прями та непрямі; за рівнями управління — загальнодержавні, регіональні, місцеві; за об'єктністю управління — галузеві або макро-, мезо-, мікрорівня; структурною ознакою — комплексний та складені, які утворюються поєднанням окремих видів механізмів в одну складну систему (організаційно-правовий, організаційно-економічний, програмно-цільовий тощо); функціональним спрямуванням — економічний, організаційний, правовий, мотиваційний, політичний, інформаційний тощо; за спрямуванням на фактори управління розвитком певної соціально-економічної системи — механізми мате-

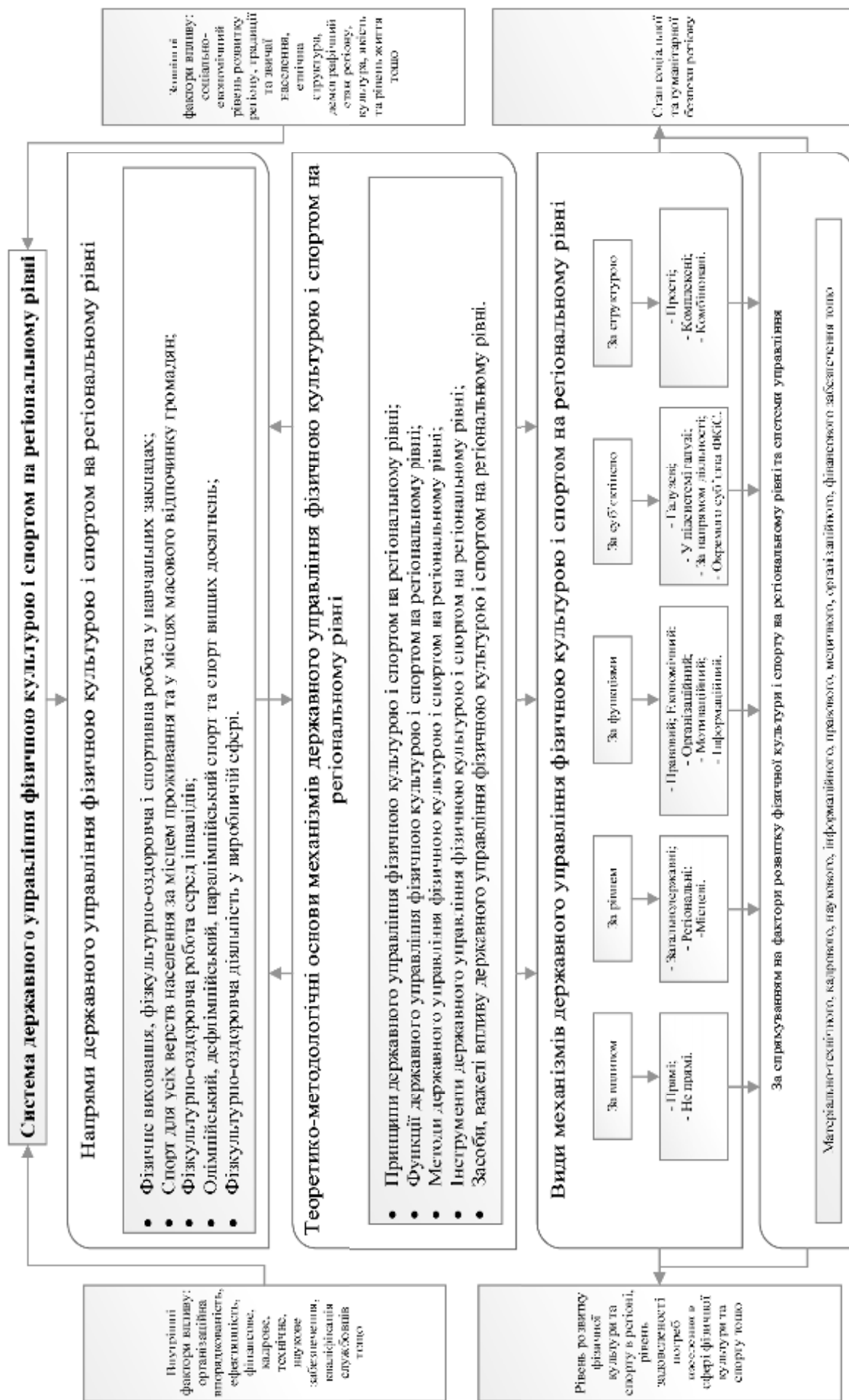

Рис. 1. Структура та класифікація механізмів державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні

ріально-технічного забезпечення, інформаційного, медичного, правового, організаційного, економічного забезпечення тощо, яка представлена на рисунку 1.

Будь-який із вищезначених механізмів складається із методів, засобів та важелів впливу управлінської діяльності, зміст яких власне і утворює зміст певного виду механізму. Методи державного управління в сфері фізичної культури і спорту та їх класифікація ґрунтовно досліджені у працях І. Гасюка [3]. Метод (від грецької *μέθοδος* — "шлях через") (російською — метод, англійською — "method", німецькою — "methode f") — систематизована сукупність кроків, які треба здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети. Метод управління як складова механізму державного управління — це сукупність засобів і прийомів впливу на керований об'єкт для досягнення цілей, поставлених організацією [3]. Серед надзвичайно широкого спектру існуючих дефініцій під поняттям "метод державного управління", розуміють спосіб практичної реалізації управлінських функцій шляхом організаційно-розпорядчого впливу суб'єкта управління на поведінку та суспільну діяльність керованого об'єкта з метою досягнення поставлених управлінських функцій [8] або способи та засоби досягнення поставлених управлінських цілей, що визначають якісну сторону управління [5]. Способи і прийоми аналізу та оцінювання управлінських ситуацій, використання правових і організаційних форм, впливу на свідомість та поведінку людей у керованих суспільних процесах, відносинах і зв'язках утворюють сутність поняття — методи управлінської діяльності [1, 4, 5]. В основі чисельних класифікаційних схем методів державного управління лежать такі ознаки: спрямованість методів управління; зміст методів управління; організаційна форма методів управління; функції суб'єкта управління [3].

У нашому дослідженні під поняттям "засоби" ми розуміємо не загальноживане ототожнення поняття "методи" та "засоби", які розуміються як спосіб, прийом проведення послідовних дій спрямованих на досягнення певної мети діяльності, а певне знаряддя, прилад, технічний, організаційний, правовий, інформаційний тощо, який є необхідним елементом для функціонування механізмів державного управління через реалізацію засобу відповідним методом.

Під поняттям "важіль впливу" ми розуміємо інструменти державного управління, які безпосередньо відображають специфіку того чи іншого механізму державного управління, його рівень, суб'єктно-об'єктну спрямованість, є втіленням управлінського рішення в життя.

Розглядаючи запропоновану нами класифікаційну схему державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні, необхідно відзначити те, що кожен із видів механізмів може виступати у комбінованій єдності, яка надає йому нового змісту і функціонально розширюючи його можливості. Наприклад, на регіональному рівні можуть застосовуватись не прямиї, регіональні, організаційно-правовий механізм, який регулює певні питання в підсистемі галузі "Спорт для всіх", за структурою такий механізм буде комплексним, а в залежності від спрямування на удосконалення певного виду забезпечення, може й набувати ознак предметної спрямованості (конкретності). Таким чином, класифікаційна схема дозволяє більш чітко визначити зміст механізмів в залежності від мети його застосування, а отже, здійснювати добір більш ефективних методів, засобів, інструментів його реалізації.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на визначення змісту методів, засобів, інструментів державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні.

Література:

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: [курс лекций] / Г.В. Атаманчук [4-е изд., стер.] — М.: Омега-Л, 2006. — 584 с.
2. Гасюк І.Л. Державне управління фізичною культурою та спортом: стан та перспективи розвитку: [монографія] / І.Л. Гасюк. — Х.: ПП Балюк І. Б., 2011. — 432 с.
3. Гасюк І.Л. Методи державного управління фізичною культурою і спортом: методологічний аспект / І.Л. Гасюк // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. ЛРІДУ НАДУ. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. — Вип. 25. — С. 196—203.
4. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: [навч. посіб.] / [за заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйко.] — Л.: Нац. ун-т "Львів. політехніка", 2002. — 352 с.
5. Державне управління: теорія і практика: [навч. посіб.] / [заг. ред. В.Б. Авер'янова.] — К.: Юрінком Інтер., 1998. — 432 с.
6. Енциклопедія державного управління: у 8 т.: [Т.2.: Методологія державного управління] / наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. — К.: НАДУ, 2011. — 692 с.
7. Краткий экономический словарь / [под. ред. А.Н. Азриляна]. — М.: Ин-т нов. экономики, 2001. — 1088 с.
8. Малиновський В.Я. Державне управління: [навч. посіб.] / В.Я. Малиновський [вид. 2-ге, доп. та перероб.] — К.: Атіка, 2003. — 576 с.
9. Радченко О.В. Категорія "механізм" в системі державного управління / О.В. Радченко // Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. — Запоріжжя, 2009 — № 3. — С. 64—69.
10. Юзьков Л.П. Государственное управление в политической системе развитого социализма: [моногр.] / Л.П. Юзьков. — К.: Вища школа, 1983. — 155 с.

References:

1. Atamanchuk, H.V. (2006), *Teoriya gosudarstvennoho upravleniya* [The theory of public administration], 4rd ed, Omega-L, Moskva, Rosiia.
2. Hasiuk, I.L. (2012), *Derzhavne upravlinnia fizychnoiu kul'turoiu ta sportom: stan ta perspektyvy rozvytku* [State administration physical culture and sports: a condition and prospects of development], PP Baliuk I.B., Khmel'nyts'kyj, Ukraina.
3. Hasiuk, I.L. (2011), "Methods of state administration physical culture and sports: methodological aspect", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. pr. LRIDU NADU*, vol. 25., pp. 196—203.
4. Nyzhnyk, N.R., Olujko, V.M. (2002), *Derzhavne upravlinnia v Ukraini: naukovi, pravovi, kadrovi ta orhanizatsijni zasady* [State management in Ukraine: scientific, legal, personnel and organizational bases], L'viv Politekhnik, L'viv, Ukraina.
5. Averianov, V.B. (1998), *Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka* [State management: theory and practice], YurynkomInter, Kyiv, Ukraina.
6. Kovbasiuk, Yu.V. (2011), *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: t. 2* [Encyclopedia of public administration: so. 2], NADU, Kyiv, Ukraina.
7. Azrillian, A.N. (2001), *Kratkyj ekonomycheskyj slovar'* [Brief dictionary of Economics], Inst. innovats. ekonom, Moskva, Rosiia.
8. Malinovs'kyj, V.Ya. (2003), *Derzhavne upravlinnia* [Governance], 2nd ed, Atika, Kyiv, Ukraine.
9. Radchenko, O.V. (2009), "Category mechanism in the system of state management", *Derzhava ta rehiony. Naukovo-vyrobnychyj zhurnal*, vol. 3., pp. 64—69.
10. Yuz'kov, L.P. (1983), *Hosudarstvennoe upravlenie v polytycheskoj systeme razvytoho sotsyalyzma* [State management in the political system of socialism], Vyscha shkola, Kyiv, Ukraina.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2013 р.